

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про добровільні пенсійні фонди»

1. Обґрунтування необхідності прийняття проєкту акта

Одним із найважливіших пріоритетів соціально-економічної політики України на сучасному етапі є розвиток системи накопичувального пенсійного забезпечення та його добровільного компонента. За належних інституційних умов добровільні пенсійні фонди можуть бути додатковим джерелом пенсійних накопичень населення та фінансових ресурсів для економіки.

Фактична розбудова третього рівня пенсійної системи розпочалася з 2004 року після набрання чинності Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення».

Станом на 24.08.2026 до Реєстру недержавних пенсійних фондів включена інформація про 54 відповідні установи, проте значна частина з них є номінальними учасниками системи, оскільки повністю припинила свою діяльність.

Незважаючи на поступове зростання загальної вартості активів третього рівня пенсійної системи, яка станом на кінець першого кварталу 2026 року становила 7,6 млрд грн, ринок накопичувального пенсійного забезпечення залишається одним з найменших серед інших ринків небанківських фінансових послуг, та не демонструє тенденції до динамічного зростання.

Загальна кількість учасників недержавних пенсійних фондів на згадану дату становила 889,2 тис. осіб, з яких отримали/отримують пенсійні виплати 92,5 тис. осіб.

Сума сплачених внесків за весь період існування третього рівня пенсійної системи становила 3,8 млрд грн, при цьому 71,8% всіх внесків надійшли від роботодавців. Розмір пенсійних виплат за цей період склав 2,1 млрд грн.

Цілком очевидно, що за таких масштабів та незначного рівня реального залучення осіб до системи добровільного накопичувального пенсійного забезпечення, вона не справляється з основною метою – суттєвим доповненням солідарної розподільчої системи на макроекономічному рівні, та забезпечення гідного рівня життя після виходу на пенсію.

Різке погіршення стану фінансового ринку, яке було викликано глобальною фінансовою кризою 2008-2009 років, а також подіями 2014-2015 та 2022 років, проявили низку проблем, притаманних третьому рівню пенсійної системи, зокрема таких як низький рівень захисту прав його учасників, наявність численних прогалин та колізій у законодавстві, декларативна відповідальність установ пенсійного забезпечення та осіб, які фактично керують ними, недосконала система пруденційного нагляду за установами пенсійного забезпечення тощо.

Правила функціонування установ пенсійного забезпечення повинні враховувати вимоги європейського законодавства. Пунктом 3 Розділу 2 «Свобода переміщення працівників» та пунктом 32 Розділу 9 «Фінансові послуги» Кластеру 2 «Внутрішній ринок» Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2026 р. № 438, передбачено

імплементацию Директиви 2014/50/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 16 квітня 2014 р. про мінімальні вимоги для підвищення мобільності працівників між державами-членами шляхом покращення набуття та збереження додаткових пенсійних прав та Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/2341 від 14 грудня 2016 р. про діяльність та нагляд за установами професійного пенсійного забезпечення (IORP) (із змінами) відповідно.

Положення зазначених Директив покликані, в першу чергу, посилити захист прав споживачів послуг установ пенсійного забезпечення (учасників третього рівня пенсійної системи), модернізувати управління діяльністю таких установ, встановити єдині вимоги і підходи до регулювання та нагляду за ринком накопичувального пенсійного забезпечення.

Належне функціонування системи добровільного пенсійного забезпечення надасть можливість фізичним особам отримувати після досягнення пенсійного віку додаткові пенсійні виплати за рахунок накопичень в добровільних пенсійних фондах. Протягом всього періоду накопичення буде здійснюватися інвестування внесків. Накопичення кожної особи підлягатимуть обліку на індивідуальному пенсійному рахунку такої особи та можуть бути успадковані.

Розвиток системи добровільного пенсійного забезпечення поступово приводитиме до підвищення рівня соціального захисту людей пенсійного віку, залучення потужного внутрішнього довгострокового інвестиційного ресурсу, що сприятиме збільшенню інвестицій в національну економіку.

Зважаючи на вищевикладені обставини, прийняття проекту акта є своєчасним та необхідним кроком як до належного розвитку третього рівня пенсійної системи, так і до створення відповідного підґрунтя для запуску другого рівня пенсійної системи, в тому числі з урахуванням кращого світового досвіду.

2. Мета і завдання проекту акта

Проект акта спрямований на вдосконалення законодавства України, що пов'язане з питаннями добровільного пенсійного забезпечення, і має врегулювати питання, зокрема, щодо приведення до сучасних стандартів системи управління установ пенсійного забезпечення (пенсійних компаній), врегулювання питання щодо інвестиційної діяльності з пенсійними активами добровільних пенсійних фондів, а саме переходу до застосування правила «розсудливої особи», посилення пруденційного нагляду та розкриття інформації учасникам системи добровільного пенсійного забезпечення тощо.

3. Загальна характеристика і основні положення проекту акта

Проект Закону України «Про добровільні пенсійні фонди» враховує положення Директиви 2016/2341 та Директиви 2014/50/ЄС.

Проектом акта пропонується забезпечити розв'язання таких проблем:

встановлення кінцевої відповідальності органів управління та нагляду установ пенсійного забезпечення (пенсійних компаній) за дотримання законодавства та належне виконання обов'язків перед учасниками та вигодонабувачами добровільних пенсійних фондів;

приведення системи управління установ пенсійного забезпечення (пенсійних компаній) до сучасних стандартів корпоративного управління та вимог *acquis* (Директиви 2016/2341);

запровадження системи внутрішнього контролю та ключових функцій в рамках системи управління установами пенсійного забезпечення (пенсійними компаніями), включаючи функції комплаєнсу, управління ризиками та внутрішнього аудиту;

переходу до застосування правила «розсудливої особи» («*prudent person*») при здійсненні інвестиційної діяльності з пенсійними активами добровільних пенсійних фондів, яке передбачає врахування, перш за все, довгострокових інтересів учасників та вигодонабувачів пенсійних фондів, належну диверсифікацію активів, формування інвестиційного портфеля основному за рахунок інструментів, допущених до обігу на регульованому ринку, тощо;

надання потенційним учасникам, учасникам та вигодонабувачам добровільних пенсійних фондів повної, актуальної та доречної інформації, яка відповідає інформаційним потребам кожної окремої категорії зазначених осіб;

належне оприлюднення інформації про діяльність установ пенсійного забезпечення та результатів управління добровільними пенсійними фондами, складеної відповідно до вимог *acquis* та міжнародних стандартів;

застосування перспективного, ризик-орієнтованого пруденційного нагляду за установами пенсійного забезпечення (пенсійними компаніями), спрямованого на захист прав та інтересів учасників і вигодонабувачів добровільних пенсійних фондів, забезпечення стабільності та надійності цих установ;

централізації зберігання інформації про учасників і вигодонабувачів добровільних пенсійних фондів, активи системи добровільного пенсійного забезпечення та інших даних, важливих з точки зору захисту прав учасників системи.

Також проектом акта вносяться зміни до Законів України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», «Про рекламу», «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про страхування», «Про інвестиційну діяльність», «Про акціонерні товариства» та «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

4. Стан нормативно-правової бази в даній сфері правового регулювання

Основу нормативно-правової бази у даній сфері становлять: Конституція України, Цивільний кодекс України, Закони України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків», «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та інші нормативно-правові акти.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень проєкту акта не потребує додаткових матеріальних та фінансових витрат із Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття проєкту акта

Прийняття проєкту акта забезпечить адаптацію законодавства України у сфері добровільного пенсійного забезпечення до законодавства ЄС.

Прийняття проєкту акта позитивно позначиться на діяльності щодо надання послуг з добровільного пенсійного забезпечення, управлінні активами добровільних пенсійних фондів, залученню корпоративного сектора до сфери професійного та приватного пенсійного забезпечення.

Прийняття проєкту акта сприятиме вдосконаленню державного регулювання ринку добровільного пенсійного забезпечення, а також посилить захист майнових прав та інтересів учасників третього рівня пенсійної системи.

Прийняття проєкту акта сприятиме посиленню довіри фізичних осіб до установ пенсійного забезпечення та розвитку системи накопичувального пенсійного забезпечення в Україні.

Народні депутати України

Гетманцев Д.О. та інші

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Гетманцев Данило Олександрович
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000440A310097A5DC00
Дійсний до: 12.12.2026 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
20д9/1-2026/199358 від 25.08.2026

2322129